

XIV. 7666. - 1945. VII. 25. - I. t. állantud. - epháiggjót
7692 - " IX. 6. - epháiggjót. - ofls;
7722 - " X. 23. - II. t. állantud. - ofls;

1909. IX. 17. nóm. hálh. árad. árad m.

áallantud: ríle

ávetóni áhrif: 278. / 1945
Rep. 1945. X/26.

DR. SZÉKELY ISTVÁN TUDOMÁNYTUDÓSI
 ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

238. 1945. 10. 16. szám.

Évk: 1945 évi okt. hó 16. n.

Előirat: _____
 dr. melléklet. Utóirat: _____

Bizálatra kiadom:

dr. Bóly György
 „Szabadnyelvi-Kiadás” Tör.
 professzor munkatárs.

Dolgozom 1945. okt. 16.

Előjegyzés, elfogadás. ^{Flóris} i. i. délelőtt
 45. X. 19.

Bóly

Hozzájárulok, előjegyzés elfogadom.

Gárdonyi Géza

KÖZGAZDASÁGUNK FEJLŐDÉSE ÉS HANYATLÁSA A KI-
EGYEZÉSTŐL A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚIG.

Doktori értekezés a közgazdaságtanból.

Írta:

Csernik József

jogszigorló.

Debrecen, 1945.

IRODALOM.

- Acsády Ignác: A magyar jobbágyság története. Bp. 1908.
- Agoston Péter: A világi nagybirtok története. Bp. 1913.
- Czettler Jenő: Bevezetés az egyetemes gazdaságtörténetbe.
Bp. 1929.
- Erdei Ferenc: A magyar társadalom. Szarszó. Bp. 1943.
- " : A magyar földkérdés. Bp. 1943.
- Fejes János: A magyar földkérdés kialakulása a XIII. század végétől napjainkig.
- Gyenes István-Kiss Károly: A tízhónapos tragédia. Bp. 1945.
- Halla Aurél-Dobrovics Károly: Magyarország története különös tekintettel iparra és kereskedelemre. Bp. 1936.
- Hóman Bálint-Szekfü Gyula: Magyar történet. Bp. 1939.
- Jócsik Lajos: A közép-Dunamedence közgazdasága. Bp. 1943.
- Kovács Imre: Magyarfeudalizmus-magyar parasztság. Bp. 1943.
- Kerek Mihály: A földreform útja. Bp. 1943.
- " : A magyar földkérdés. Bp. 1939.
- Markos György: A magyar ipar száz éve. Bp. 1942.

Milhoffer Sándor: Magyarország közgazdasága. Bp.1904.

Navratil Ákos: közgazdaságtan. I-II. Bp. 1936-39.

Rézler Gyula: A magyar nagyipar fejlődése. Bp.1942.

I.

A kiegyezés korának /1867-1918/ általános jellemzése.

A kiegyezési illúzió és az ország gyarmati helyzete. Az osztrák ipari - és pénzkapitalizmus. Súlyos gazdasági válságok és ellentétek.

Az 1848-49-es magyar szabadságharcban a független és demokratikus magyar létformaért küzdő magyarságot levertek, mert az osztrák és orosz céri feudális imperializmusok egyszerre rontottak rá.

Magyarország teljesen Ausztria birtokába került. 1867-ben azonban Ausztria szorongatott helyzetében kénytelen volt "kiegyezni" a magyarsággal. Az aulikusok, akiket labancoknak is lehet nevezni, azt a szemléletet kezdték érvényesíteni, hogy a szabadság elbukott ugyan, de a fejlődés, különösen a gazdasági fejlődés épen úgy megindult, mintha Kossuth álmodta volna.

E szemlélet igazolására felhozzák, hogy milyen szédületes fejlődést futott meg a magyarság a kiegyezés óta: mennyivel nőtt a gyárak, a munkások, a vasutak ki-

lométereinek száma, a termelés értéke, a kibányászott szén, a gyártott cukor mennyisége, a részvénytársaságok száma, az iparba fektetett tőke és a gyárakba használt lőerő.

Ezzel szemben a való helyzet az volt, hogy Ausztria Magyarországot a kiegyezés után is gyarmati sorban tartotta. Csak most már más volt a gyarmati függés lényege és más volt a gyarmati politika módszere, mások voltak az eszközei. Ezt a politikát már nem az osztrák uralkodó és uralkodóház képviselte, hanem jó munkamegosztással az osztrák ipari és kereskedelmi érdekszövetkezetek és tőkés érdekeltségek.

Mi is történt az 1867-es kiegyezésben?

Az osztrák ipari- és penzkapitalizmus kiegyezett a magyar földbirtokkal a Habsburg államrendszer keretében. Ez pedig azt jelentette, hogy a magyar földbirtok megnövekedett piaci lehetőségeket kapott nyugat felé, viszont az osztrák vállalkozás kelet felé.

A kiegyezés nemzedéke nem is tudhatta, hogy a kiegyezés kulisszái mögött Ausztria még határozottabb gyarmatosító hatások alá fogja a magyarságot.

A kiegyezéssel megindult fejlődés minden belső korlátozottsága és ellentéte ellenére is 1890-ig körülbelül töretlen vonalban haladt előre. Ekkor azonban szembeötlően kiütöztek a fejlődés ellentétei és zavarai.

Az addig sikeresen folyó gabonatermelést és gabonakivitelt hatalmas válság érte. Óriási mértékben lecsökkent a gabonaár és a kiviteli mennyisége is töredékére esett vissza. Ez a változás az egész magyar mezőgazdasági termelést megingatta és vele együtt a társadalom szerkezetében is súlyos ellentétek kerültek felszínre. Nyilvánvaló lett ezenkívül az osztrák ipari- és pénztőke és a magyar nagybirtok ellentéte is.

Amíg a kiegyezés idején érdekeik kölcsönösen összeilleszkedtek, addig a 90-es években már szembe kerültek egymással. A magyar földbirtok behozatali szabadkereskedelmet kivéve volna, egyúttal pedig védelmet a tengerentúli gabona behozatala ellen, viszont az osztrák kapitalizmus a saját ipari termékeinek a vámvédelmét követelte. Ebben a helyzetben az egész kiegyezési rendszer is válságba került.

Ugyancsak a válság tényezője volt a magyar kapitalista termelés és a polgári társadalom kialakulása is.

Sokkal nagyobb erővel, bár a siker kisebb lehetőségével jelentkeztek a munkásság és a parasztság mozgalmái. Mindenféle sztrájkok és bérharcok törtek ki.

Miután azonban az egész magyar vezetőrendnek, de az erősödő magyar kapitalizmusnak és polgárságnak is inkább állott érdekében kiegyezni Ausztriával, mint sem megosztani hatalmukat a magyar parasztsággal és a most már egyre erősödő munkássággal.

A századfordulón ez a válságokkal és ellentétekkel telített korszak rövid időre egy újabb kiegyezéssel simult el. Az első világháború után minden felborult, az egész kiegyezési rendszer a múlté lett.

1. Ipar.

kisipari és kisméretű jelleg. Technizálódó igény. Modern iparunk gyarmati állapota. Iparpolitikánk. Kossuth Ferenc gazdasági szabadságharca.

A kiegyezés maga még nem jelentett nagyobb iparosodási hullámot. A közös vámterület tehát nem kedvezett, mert csak az osztrák iparnak biztosított piacokat. A magyar iparnak még kellett várnia, amíg tőkeerőre kap. Az iparosodás kezdete a 80-as évtizedekre esett.

Az élelmiszeripar vezetett, azután a faipar és az építési ipar következett. A gépipar is viszonylag elég erős és szép fejlődést mutatott.

Nagy vállalatok, nagy tőkével rendelkező vállalatok még nem igen voltak. A részvénytársaságok száma nem nagy. Ez azt mutatja, hogy az iparban ekkor még az egyéni vállalatok formája az uralkodó. Ez a helyzet a 90-es évekig. Ezután kezdett tert hódítani a finánc-tőke, kialakultak a konszernek, - részvénytársasági iparvállalatok.

1890-ből egy kimutatás felsorolja a kisipart és

a nagyobb üzemeket is.

	A vállalatok száma	Az alkalmazottak száma
Segédnélküli vállalatok	199.055	
1 segéddel dolgozó "	67.960	67.960
2 " " "	26.783	53.566
3-5 " " "	19.859	71.248
6-20 " " "	6.357	57.737
21-100 alkalmazott	1.013	40.225
101-200 "	114	16.025
201-500 "	88	25.633
501-1000 "	18	12.332
1000-en felül	11	16.130
	<hr/>	<hr/>
	321.259	362.856

Ebből a kimutatásból tisztán látható, hogy a magyar ipar majdnem teljesen kisipari jellegű volt. Továbbá megállapíthatjuk azt is, hogy a magyar ipar még a XIX. század vége felé sem tudta levetni az elnyomás hatásait, még ebben az időben is a kisméretűség és a gyarmati kisszerűség jellemezte.

Az iparosodásnak voltak vigasztalóbb jelei is, amelyek azt mutatták, hogyha visszaszorítva is, de mégis magasán állott a magyar ipari tevékenységben a technizálódó igény, vagyis befogta a termelésébe a technikai eszközöket, gépeket és a modern termelőmódokat.

Így a kialakult ipar nem volt alábbvaló fejlettség tekintetében sem az osztrák, sem a német iparnál.

A magyar iparral szemben azonban gyakran azt állították, hogy fejletlenebb, s ennél fogva drágábban termel. Ebből aztán azt a következtetést vonták le, hogy a magyar fogyasztóknak inkább érdeke, hogy olcsóbb külföldi ipari termékeket fogyasszanak.

Melyek voltak a legfejlettebb iparok?

Az élelmezési ipar vezetett, azután a gégyártás következett, majd a vas- és fémipar, a bőr- és vegyészeti ipar és végül a textilipar.

E korszak magyarját az iparosodás szinte csak mennyiségi szempontból érdekelte. Azt azonban nem vizsgálta, hogyan lazítsuk vagy szüntessük meg Ausztriával való ipari függőségünket.

Az egész XIX. század folyamán szívesen fogadják és veszik az idegen tőke és idegen iparosok letelepedését, sőt még mindenféle kedvezményben részesítették.

A fővárosi nagyiparban 35% német nevű és eredetű, a kereskedelemben pedig 39%-a német; a vidéki iparban és kereskedelemben 28%-a német.

A XVIII. században gyarmati helyzetünk olyan volt, hogy területi értelemben tekintettek bennünket

gyarmatnak. A XIX. században, főleg a kiegyezés után az ország belterjes irányban lett gyarmat. Modern iparosodásunk tehát sokkal veszélyesebb belső gyarmati állapotba való szorulásunkat eredményezte.

x x x

A magyar ipar a XX. században még jobban az ország fővérosába összpontosult. Budapest fölénye nyomasztó lett a vidékkel szemben.

A magyar ipar fejlődésében sok szép lendület volt. Az ország azonban csak ment, egyre közeledett az ipari forradalom felé. Azt ugyan nem érte el, noha az már régen esedekes volt.

A fejlődés és haladás önmagában nagy eredményekre tekinthetett. Más népekkel való összehasonlításban még mindig nem tudta kiheverni a gyarmati elbánást.

A magyarság közös vámterület elfogadásával a legfontosabb iparfejlesztő és iparnevelő eszközt, a vámpolitikát adta ki a kezéből. Kossuth gazdasági programját a védővámok bevezetése képezte. Csak így lehet megérteni, hogy a kiegyezés mennyire eltávolodott a szabadságharc iparpolitikájától és mekkora engedménye-

ket tett Ausztriának.

A magyar iparpolitika viszonylag későn jött rá arra, hogy a magyar ipart mennyire kiszolgáltatotta minden védelem nélkül az osztrák ipar versenyének.

A kormány iparpolitikája későn kezdte orvosolni a közös vámterületből folyó kellemetlenségeket, későn alkalmazott az iparügyi kormányzat ipartámogató gazdasági politikát.

Kossuth Ferenc 1907-ben igen nagy mérvű gazdasági szabadságharcot indított a magyar ipar érdekében.

Kossuth Ferenc arra a megállapításra jutott, hogy két milliárd korona kell a magyar ipar modern kifejlesztéséhez, hogy lerázza az osztrák ipar nyomasztó fölényét.

Kossuth az összeg felét tíz esztendőre elosztotta, és évi 100 milliós összegben az állam folyósította volna az évi költségvetések keretében. Ugyanakkor az összeg másik felét a vállalatoknak kellett volna befektetniük. Kossuth 120 ezer munkás számára akart munkaal- kalmat teremteni. Százezrek mentek munka után tengeren- tulra. Kossuth ezt az értékes magyar emberi tőkét akar-

ta megmenteni.

Kossuth Ferenc gazdasági szabadságharcot akart megvívni, amely harc méreteiben és jelentőségében atyja politikai harcához mérhető.

2. Bányászat.

A bányászatban is az általános fellendülés és fejlődés számos ismertetőjelét látni. Az általános jelenségek megvigasztalnak, de a részletes vizsgálat mindennél jobban azt bizonyítja, hogy Ausztria épen akkor gyarmatosított, amikor az egész nemzet a függetlenség illuzióiban ringatta magát.

Az ipari fejlődés szempontjából két ásvány: a vas és szén utáni kutatás a legnagyobb jelentőségű. A kincstári kutatások száma vasérc után gyengén emelkedik. A magánkutatásokban sem észlelhető valami nagy lendület. Ez nem vigasztaló, mert a vas az ipari fejlődés egyik legfontosabb tényezője. A szén kutatása is körülbelül azt a menetet mutatja, mint a vasé.

A fejlődő ipar hihetetlen mértékben serkenti a barnaszén termelését 1880, vagyis a nagyobb ütemű iparosodás óta.

Magyarországon azonban sajnós a szén, mint a legfontosabb ipari hajtóerő, a gépek kenyeré, sokkal drágább volt, mint Ausztriában.

Mindezt az osztrák ipari- és pénztőke árpolitiká-
ja tette!

3. Mezőgazdaság.

A terméketlen területek csökkentése, a kötött forgalmu birtokok gyarapodása. Agrárproletariátus és idegen gyarmatosítók. A mezőgazdasági ipar fejlődése.

Magyarország a dualizmus egész fennállása alatt egyszerre a nagybirtok és az agrárszegénység vidéke volt.

A mezőgazdaság alapjait egyre jobban növelték és fejlesztették. Így érték el, hogy a terméketlen terület közel 3 millió hektárral csökkent. Nemcsak új és újabb területeket vontak be a mezőgazdasági termelésbe, hanem nagyobb teljesítményre szorították a termelésbe befogott földeket. A mezőgazdaság gépesítésében természetesen a nagybirtok vezetett, de a kisebb gépek alkalmazásával a kisbirtok is erőteljes fejlődést mutatott.

A legszomorubb fejlődési irány: a kötött forgalmu birtokok megnövekedése volt. Közel 6 millió holddal gyarapodott a kötött forgalmu birtokok területe.

A földbirtokpolitikai fejlődés tehát egyáltalán nem indult a demokratizálódás felé, sőt egyenesen antidemokratikus volt!

A mezőgazdaság is gyarmatosító törekvéseket vitt

végbe, még pedig az ipari gyarmatosításnál sokkal veszedelemesebbet. A nagybirtok egyre jobban terjedt és ratalapodott az országra. A szaporodó agrárproletariátus egyre csuszott és szorult ki az agrártermelésből, az iparban pedig nem tudott elhelyezkedni. Más kiút nem volt, mint hogy roppant tömegekben kivándoroltak.

Ugyanakkor az idegenek egyre özönlöttek be az országba. A külföldiek földvásárlásainak semmi akadalya nem volt. Az eladósodott dzsentri birtokok vonzották az idegeneket, melyeket potom áron összevásároltak. Az összes idegen földbirtokoknak 69·4%-a osztrák, 14·4%-a pedig német volt. Körülbelül 5 millió kat. hold föld volt az idegenek kezében.

Ezideztel mezőgazdaságunk gyarmati állapotát mutatja.

A mezőgazdasági ipar is nagymervű fejlődésnek indult, különösen a malomipar. A malomipar jelentősége egyenes arányban nőtt azzal, ahogyan a magyar gabonakivitel a lisztkivitel kezdte felváltani.

A cukoriparban a gyárak száma sok esetben csökkent, de a termelés emelkedett.

4. Közlekedés.

Amikor a magyarság vette át az államvezetést, a kaliforniai aranylázhoz hasonló vasutépítő láz ütött ki: mindenki vasutat akart építeni.

Az államháztartást már csóddal fenyegette a sok átvállalt teher. A hetvenes évek közepe felé azonban az állam megkezdte a vasutak államosítását és megszüntette a kamatbiztosítást. De amíg a magyar államnak bátorsága volt ezt megtenni s amíg Baross Gabor az államosítást végre nem hajtotta, addig roppant összegeket raboltak el a nagyjára osztrák eredetű vasutépítő és kezelő vállalatok.

A vasutláz, miként Halla és Dobrovics állítják, legnagyobbrészt a Rotschildok javára fiadzta a magyar állam millióit.

1867-ben 2.285 km. volt a vasutak hossza, míg a XX. század elején, 1909-ben érte el a huszezer kilométert.

5. Pénzintézetek.

Pénzügyi szabadságharc és bukása. A finánctóke gyors előretörése és külföldi kapcsolatai.

A kiegyezés után rögtön a pénzintézetek számában óriási kiugrás észlelhető.

1875-ben azonban elfogyott a lendület. A pénzintézetek számának gyarapodása megállt. Egészen 1885-ig tartott a stagnálás, a bankoknál 1875-80 között visszaesés mutatkozott. A század vége felé újabb lendületet vett a fejlődés.

A megtorpanást két esemény, két nagy helyi jelentőségű tőzsdekrach magyarázza 1869-ben, illetőleg 1873-ban. Az első válság 25-30 milliós értékcsökkenést, a második pedig mintegy 55-60 milliós értékcsökkenést okozott.

A válságokban a fővárosi intézetek hosszú sora ment tönkre, de a vidéken is rengeteg pénzintézet bukott meg.

Az osztrák tőzsdeérdekeltségek Magyarországot már nemcsak aru-nyamatnak, hanem pénzgyarmatnak, pénzpi-

acnak is tekintettek, és ebben a tekintetben eszközként rendelkeztek vele.

Magyarországnak nem volt önálló jegybankja, amely a magyar gazdasági életet hitellel látta volna el.

Kerkápoly magyar pénzügyminiszter pénzügyi téren kísérelte meg az osztrák kötelekek alól való felszabadulást, és kétszer szenvedett hajótörest, mint később Kossuth Ferenc.

Kerkápoly a magyar jegybank felállítására törvényjavaslatot dolgozott ki, amit az egész magyar gazdasági élet már régóta követelt. Amikor javaslatát benyújtotta, kitört az 1869-es tőzsdeválság, melynek folytán a magyar vállalatok kb. 30 millió forintot veszítettek.

Kerkápoly még egy másik javaslatot dolgozott ki, amelyben egy magyar leszámítoló- és kereskedelmi bank felállítását tervezte. Ekkor ugyancsak válság tört ki 1873-ban, amely pusztításaiban messze felülmúlta az előző válság méreteit.

A magyar közgazdaságban a tőke körülbelül a múlt század 80-as éveiben válik finánctókévé.

A finánctóke kialakulásait részleteiben nagyon

nehéz bemutatni.

A magyarság ebben a korban még ki sem élhette a polgári kapitalista fejlődés nemzeti formáit, már is nemzetközi formák rontottak rá.

A magyar tőke finánckapitalista formájában összefonódott a balkáni államokban az ottani tőkekkel, sőt nyugati tőkeket is magához vonzott, de még példát is mutatott nekik.

A magyar finánc-tőke behatolt a Balkánra, gazdasági ösztönzéssel az serkentette polgári letformára az ott élő népeket, jobbagyságokat szabadított fel, s így végül is serkentette azokat az erőket, amelyek politikailag szétrombolták az ország medencéjét az első világháború után, - mint azt Jócsik megállapítja.

6. Külkereskedelem.

Az ország iperosodó és kapitalizálódó korszakában jelentékenyen emelte kivitelet és behozatalát, de a behozott áruk mennyisége majdnem mindig nagyobb volt, mint a külföldre szállított áruké. Az ország közgazdasága tehát nagyobbára passzív viszonyban volt a külföldi országokkal, ami gvaranti helyzetet emelte ki.

A legnagyobb külkereskedelmi forgalmat Ausztriával bonyolítottuk le, és a forgalom - passzív volt! Ausztriával szemben az elagósodás állapotában volt az ország közgazdasága.

Magyarország közgazdasága a két világháború között.

A trianoni konszolidáció a háború előtti rendszer restaurálása. A szovjet-magyar kapcsolatok elmaradása. A hitleri gazdasági kizsákmányolás katasztrófája.

Magyarország szétbomlása nagyon nehéz helyzetbe sodorta a magyarságot, mert a világháborúban teljesen lezüllesztett gazdasági helyzetbe került.

A trianoni Magyarország konszolidációja a világháború előtti rendszer restaurálása volt. A történelmi osztályok újra erőre kaptak és hamarosan magukhoz ragadták a vezetést. A bethleni konszolidációs politika a parasztságot sikerrel leszerelte radikális földreform törekvéseiben s az ipari munkásságot izolálta; azután a kapitalizmus kiegyezése következett a polgársággal.

A bethleni rendszert az 1930-ban kezdődő gazdasági válság megbuktatta. Bethlen bukása és az utána következő takarekossági kísérletek után a gömbösi fasiszta reformpolitika kerülhetett uralomra.

A gömbösi külpolitika nagy hibát követett el azzal, hogy a Szovjetunió irányában megelegetett pusztán a diplomáciai kapcsolat felvételével /1934. II. 7./.

Sajnos a magyar-szovjet kapcsolatok belső magyar okok miatt nem mélyülhettek el. A szegedi gondolatból táplálkozó reakciós ellenforradalmi irányzat mindent megtett a magyar dolgozók lelke mélyen meglévő oroszbarát érzelmek elfojtására, a hatalom birtokosai pedig határozott eszközökkel gátolták meg, hogy demokratikus irányu tájékozódás alakuljon ki.

Így kötelezték le az országot a német szövetség vezetés ábrándjának és szolgáltatották azt ki a hitleri gazdasági kizsákmányolásnak. Németország egyre fokozódó követeléseivel imperialista törekvéseinek elérése végett kötötte le az ország gazdasági erejének legnagyobb részét. Minden tekintetben a német kizsákmányolásé volt a döntő szerep az ország kivételében és behozatalában.

A huszonöt éves ellenforradalmi reakció így készítette elő és mélyítette ki azt a politikai és gazdasági szakadékot, amely a dolgozók millióit elválasztotta a demokráciától, és végül amely szörnyű szakadékba az or-

szög bele is rohent és zuhant.

1. Iparosodás.

Iparosodó lendület. Az egyes iparágak.

A maradék ország trianoni politikusai az ipar segítségével próbáltak a szakadékból felemelkedni, szinte ettől, az ipartól s az iparfejlesztéstől vártak, hogy visszahozze azt, amit Trianon elvett. Ugyanez a politika a legmerevebben elzárkózott a föld felé, viszont a legnagyobb lendülettel iparosított.

Az inflációs idők után majdnem olyan iparosodó lendület keletkezett, mint amilyent Kossuth teremtett a szabadságharc előtt. Akkor az ipar jegyében akart nemzeté alakulni a magyarság, a világháború után az ipar jegyében akart megmaradni nemzetnek.

A maradékországban 2075 ipartelep maradt, vagyis az összes üzemek 48·9%-a. A megmaradt ipar 1900 millió aranykorona termelési értéket képviselt, az egykori érték 55·9%-át.

Az ipartelepek és a gyáriparban foglalkoztatott munkások számáról a következő kimutatás tájékoztat.

	Az ipartelepek száma	A gyárban foglalkoz- tatottak száma
1921	2124	173.725
1922	2494	215.419
1923	2739	235.712
1924	2876	223.998
1925	3160	219.296
1926	3287	222.880
1927	3544	259.207
1928	3553	269.163
1929	3512	269.609
1930	3491	244.283
1937	3902	324.883
1938	3990	341.876
1939	4334	404.792

Ebben az adatsorban benne van ipari fejlődésünk egész története két világháború között.

Az emelkedés pontosan 1929-ig tartott. Az iparban foglalkoztatottak száma szintén 1929-ig emelkedik.

Ennek oka: ebben az esztendőben tört ki a gazdasági világválság, amely Amerikából kiindulva Anglián keresztül végigzúdult az egész világon. Egészen 1936-ig tart a válság hatása, ekkor ismét a fejlődés jeleit láthatjuk.

Az alábbiakban még a fogyasztott szénmennyiség és a termelt érték szempontjából lássuk a fejlődést.

	Az iparban használt szén ezer tonnákban	Az iparcikkek értéke ezer pengőben
1921	26.585	979.4
1925	34.259	2.068.2
1929	44.250	2.867.1
1930	38.583	2.491.9
1931	34.392	2.058.7
1936	40.809	2.582.5
1937	45.226	2.952.4
1938	46.185	3.044.5
1939	52.845	3.767.6

Az iparban elhasznált szén mennyisége és a termelt cikkek értéke ugyanolyan fejlődésről tanusodik, mint az ipartelenek és a foglalkoztatottak száma. A fordulópont itt is 1929. Addig egyenletes emelkedés tapasztalható, majd visszaesés s csak 1934-ben kezdődik újabb emelkedés.

Most egészen röviden tekintsük át, hogy az általános ipari lendületben hogyan vettek ki részüket az egyes iparágak.

1./ A vas- és fémipar fejlődésében vannak visszaesések és emelkedések.

2./ A gépgyártás fejlődése egyenesen szedületes. Nagy hiányokat kellett pótolnia. A külföld szükségleteire is gyártott. Elsősorban a magyar mezőgazdasági gépgyártás dolgozott. A mezőgazdasági gépek 50 %-át külföldön helyezték el. A magyar traktorgyártás minő-

ség tekintetében a harmadik helyen állt az egész világon. A járművek, mozdonyok és elektromos mozdonyok gyártásában ugyancsak nemzetközi viszonylatban is jelentősek az eredmények. A villamosági ipar is, villamos gépek és készülékek kivitele egyre növekedett.

3./ Az élelmezési ipar a legjelentősebb az összes iparágak közül. 1939-ben az élelmezési ipar teszi ki a magyar ipari termelés egy harmadát.

4./ A textilipar két évtizedes fejlődése valóban meglepő. Ha az első esztendő-t vesszük figyelembe, akkor 1939-ig majdnem 1000%-os fejlődést veszünk észre.

5./ A vegyészeti ipar kisebb visszaesések után mégis körülbelül 600%-os emelkedést ért el.

A többi ipar is, nevezetesen a ruházati, fa- és csont, bőr- és szőr, papír, stb. ipar igen szép fejlődést mutatott.

Teljesen érthető, hogy az ország minden eszközzel iparosításra törekedett. Ha megmarad agrártermelő helyzetben, akkor az ország állapotában rettenetes létszégényedést jelentett volna. Azáltal pedig, hogy az ország az iparba vezette az összezsufolt tömegeket, tulajdon-

képpen a polgárosodás útjára terelte, mivel az ipar a polgárosítás és demokratizálás legnagyobb érvényesítője.

2. Bányászat.

A húsz esztendőös fejlődés első állomásának az 1924-es esztendő tűnik föl. A bányász-üzemek száma: 85. Az alkalmazottak száma: 48.131. Azután némi emelkedés következett, majd 1929-ben ismét zavar, s utána lassu és kitartó emelkedés.

1939-ben a bányauzemek száma 125, az alkalmazottak száma 51.041.

A széntermelés megkétszereződött. A fogyasztás is kb. így alakult. A belföldi szénfogyasztás enyhén felülmulta a belföldi széntermelést.

A vastermelés nagyon visszaesett, mert a legjelentősebb vasbányák elvesztek.

A bauxittelepek megvetették az alumíniumérc gyártásának az alapját.

A 30-as évek elején a kutatás értékes földgáz és ásványolaj lelőhelyekre bukkant.

3. A mezőgazdaság.

Mezőgazdasági stagnálás és egyéb problémák.

A mezőgazdaságban olyan fejlődésről mint az iparban, csak nagyon mérsékelt lehetőségek között lehetett szó. A föld korlátozott mennyiségben állt rendelkezésre, s ha már nincsenek termelés alá fogható területek, akkor a termelés nem igen fokozható. Maradt még ugyan a termelés intenzívebbé tétele.

A mezőgazdasági termelés a stagnálás állapotába jutott. A termés-átlagok nem emelkedtek. Földbirtokpolitikai és üzemechnikai problémák kerültek a magyar közgazdaság szőnyegére. Az

Az ország területe művelési ágak szerint 1938-ban:

Összes terület	16.081.844 kat. hold.
Szántóföld	9,762.974 " "
kert és szőlő	574.210 " "
Rét és legelő	2,804.938 " "
Erdő	1,922.458 " "
Nadas és nem termő terület	1,017.264 " "

Egyik legnagyobb mezőgazdasági probléma, hogy a terméshozam már 40 évvel ezelőtt elérte a mai színvo-

nalát, s azóta a legnagyobb mértékben mozdulatlanságban tapasztalható.

A mezőgazdaság azonban, stagnáló állapota ellenére és az ipari termelés állandó növekedése mellett is még mindig vezető helyet foglal el a nemzeti jövedelem gyarapításában.

Az ország fő gazdasági értéke a legszelesebb európai és nemzetközi munkamegosztás szempontjából mezőgazdasági kivitelében volt, de jelentős volt ipari kivitele is, még pedig az ipari államok fele is.

kelet felé elsősorban az ipari kivitel domo-
dott ki, nyugat felé pedig mezőgazdasági, de az ipari sem volt jelentéktelen nyugat felé.

A magyar közgazdasági életnek legnagyobb problémája, hogy amíg az iparos rétegek 8-10-szer forgatják meg tőkéiket, addig a mezőgazdasági rétegek csupán egyszer.

Ez az egyenlőtlen viszony sok mindent megmagyaráz: elsősorban a földműves rétegek elmaradottságát és szegénységét az iparossággal szemben; azután a falusi és városi élet szintkülönbségét. Ezért a legsürgősebb

feladat rendezni a mezőgazdaság üzemi kérdéseit ; a termelést meg kell gyorsítani, át kell szervezni, egészen új alapokra kell állítani, vagyis a mezőgazdaságot ki kell fejleszteni, hogy a földműves nép kiszolgáltatottsága megszűnjék, - állapítja meg Jócsik Lajos nagyon helyesen.

III.

Egyenleg.

Végig tekintettük közgazdaságunk fejlődését és hanyatlását a kiegyezéstől a második világháborúig. Egészen röviden összefoglalva a következő egyenleget állíthatjuk fel.

Magyarország az 1848-49-es szabadságharc leverésétől, illetve a kiegyezéstől az első világháború végéig politikailag és gazdaságilag az osztrák egyeduralkodó sulya alatt vergődött. Ebben a helyzetben nőtt is, mint a palma a suly alatt, de pusztult is.

A kiegyezés korrumpált társadalmi és gazdasági fejlődésnek indította az országot, Ausztria azonban a magyarságot politikailag és gazdaságilag gyarmati sorban tartotta, amíg a dualizmus érvényben volt.

Nagyon bűnös volt a kiegyezés nemzedéke. Bámulatos, hogy mennyire nem ismerte Ausztriát az a nemzedék, amely egész életét harcban töltötte vele. Kossuth pontosan előre látta a kiegyezés következményeit: Auszt-

ria össze fog omlani és ha a magyarság hozzáköti halóját, élve rohan be az égő házba, hogy megmentse Ausztriát.

A magyarság nem követte azt az utat, amelyet számára 1849-ben Kossuth mutatott. Nem tanult, nem akarta megerteni az idők szavát, nem követte az élet és történelem szabta egyetlen helyes és jövőjét biztosító társadalmi és gazdasági fejlődés útját.

De emint 1849-ben nem tanult, ugyanugy nem tanult 1918-ban sem!

A trianoni magyarság 25 éves ellenforradalmi reakciója a világháború előtti korrump gazdasági és társadalmi rendszert állította vissza, majd a gömbösi fasiszta reformpolitika a hitleri Németországgal vállalt sorsközösséget, ezzel az örült elhatározással úgy az országot, mint a magyarságot a legszörnyűbb katasztrófába sodorta.

A második világháború borzalmai végig söpörtek az országon, amely most meg romokban hever. Mindez, ami megérett a pusztulásra, többé újra fel nem eledhet.

Új világ, új élet: a demokrácia világa veszi körül az országot s a demokratikus élet utáni vágy hatja át a magyarságot.

A demokratikus Magyarország feladata, hogy a pusztulásra már rég megérett feudokapitalista társadalmi és gazdasági rendszer helyett az új demokratikus, a dolgozók társadalma alakítsa ki és valósítsa meg azt a gazdasági életet, mely biztosítani fogja minden magyar dolgozónak a szabad és megelegetett emberi életet.

TARTALOMJEGYZÉK.

Irodalom..... 2. old.

I. A kiegyezés korának /1867-1918/ általános jellemzése.

A kiegyezési illuzió és az ország gyarmati helyzete. Az osztrák ipari- és pénzkapitalizmus. Súlyos gazdasági változások és ellentétek..... 4. "

1. Ipar.

Kisipari és kisméretű jelleg. Technizálódó igény. Modern iparunk gyarmati állapota. Iparpolitikánk. Kossuth Ferenc gazdasági szabadságharca..... 8. "

2. Bányászat.....14. "

3. Mezőgazdaság.

Terméketlen területek csökkentése, a kötött forgalmu birtokok gyarapodása. Agrarproletariátus és idegen gyarmatosítók. A mezőgazdasági ipar fejlődése.....16. "

4. Közlekedés.....18. "

5. Pénzügyintézetek.

Penzügyi szabadságharc és bukása. A finantőke gyors előre-

törése és külföldi kapcsolatai..... 19.old.

6. Külkereskedelem..... 22. "

II. Magyarország közgazdasága a két világháború között.

A trianoni konszolidáció a háború előtti rendszer restaurálása. A szovjet-magyar kapcsolatok elmaradása. A hitleri gazdasági kizsákmányolás katasztrófája..... 23. "

1. Ipárosodás.

Ipárosodó lendület. Az egyes iparágak..... 26. "

2. Bányászat..... 31. "

3. A mezőgazdaság.

Mezőgazdasági stagnálás s egyéb problémák..... 32. "

III. Egyenleg..... 35. "

Tartalomjegyzék..... 38. "